

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 343.151(477)

Л. М. Гуртієва, канд. юрид. наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра кримінального процесу
Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65009, Україна

АНАЛІЗ ПОЛОЖЕНЬ Ч. 2 СТ. 110 КПК УКРАЇНИ ЩОДО ВИДІВ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Статтю присвячено розгляду положень ч. 2 ст. 110 КПК України 2012 р. щодо видів судових рішень у кримінальному провадженні України. Зроблено висновок, що подання суду про визначення підсудності (ч. 2 та ч. 3 ст. 34 КПК) є одним із видів судового рішення. Виявлені недоліки окремих положень національного кримінального процесуального законодавства та внесено пропозиції щодо його вдосконалення в аспекті досліджуваної теми.

Ключові слова: судове рішення, види судових рішень, кримінальне провадження України.

Постановка проблеми. Актуальність теми даної статті обумовлена потребами науки кримінального процесуального права та правозастосовної судової діяльності щодо: а) формулювання сучасних теоретичних положень про види судових рішень відповідно до нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України) [1] та б) вдосконалення національного кримінального процесуального законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що після прийняття нового КПК України 2012 р. питання про види судових рішень за формою їх прийняття (у тому числі за зовнішньою формою їх вираження) на дисертаційному та монографічному рівні досліджували такі українські вчені, зокрема, як Н. В. Глинська [2], І.І. Когутич [3], Х. Р. Тайлієва [4,], О. Ф. Шминдрук [5] та ін.

Разом з тим, це питання залишається дискусійним та потребує подальшої наукової розробки. Крім того, законодавче закріплення видів судових рішень відповідно до форми їх прийняття (ч. 2 ст. 110 КПК) недостатньо узгоджено з іншими положеннями національного кримінального процесуального законодавства.

Мета статті – на підставі аналізу наукових досліджень та національного кримінального процесуального законодавства з'ясувати види судових рішень відповідно до форми їх прийняття. Виявити недоліки діючого національного кримінального процесуального законодавства та внести пропозиції щодо його вдосконалення в аспекті досліджуваної теми.

Виклад основного матеріалу. Однією з характерних ознак судового рішення є те, що воно має бути прийнято у встановленій законом формі. Відповідно до положень ч. 2 ст. 110 КПК України судові рішення приймається у формі *ухвали*, *постанови* або *вироку*, які мають відповідати вимогам, передбаченим статтями 369, 371-374 КПК України (ч. 2 ст. 110 КПК).

Судове рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті, викладається у формі вироку. Судове рішення, у якому суд вирішує інші питання, викладається у формі ухвали (ст. 369 КПК). Судові рішення у формі постанови приймає Верховний Суд України (ст. 454 КПК).

Відповідно до національного кримінального процесуального законодавства суд може ухвалити виправдувальний *вирок* (ч. 1 ст. 373 КПК) або обвинувальний вирок (ч. 2 ст. 373 КПК). Обвинувальний вирок може бути з призначенням покарання, зі звільненням від покарання, зі звільненням від відбування покарання (ч. 2 ст. 373 КПК).

Крім того, суд першої інстанції може ухвалити вирок на підставі угоди (ст. 475 КПК) та вирок за результатами спрощеного провадження щодо кримінальних проступків (ст. 381 КПК, ст. 382 КПК). Вирок на підставі угоди та вирок за результатами спрощеного провадження завжди є обвинувальними.

Суд апеляційної інстанції також має повноваження ухвалити вирок у випадку, передбаченому п. 3 ч. 1 ст. 407 КПК України (ст. 418 КПК). Тобто за наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право скасувати вирок повністю чи частково та ухвалити новий вирок. Вирок суда апеляційної інстанції може бути як виправдувальний, так і обвинувальний.

Як вже зазначалось, судові рішення у формі *постанови* приймає Верховний Суд України (ст. 454 КПК). Звернемо увагу, що у зв'язку з прийняттям Закону України № 192-VIII від 12.02.2015 р. «Про забезпечення права на справедливий суд» [6] законодавець вніс доповнення до ч. 2 ст. 110 КПК України про те, що судові рішення приймається у формі постанови. Разом з тим, законодавець не вніс відповідні зміни та доповнення до інших статей КПК України.

Так, відповідно до діючої редакції ч. 2 ст. 21 КПК України «вирок та ухвала суду, що набрали законної сили в порядку, визначеному цим Кодексом, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України». Проте, обов'язковими та такими, що підлягають безумовному виконанню на всій території України, є не тільки вирок та ухвала суду, що набрали законної сили, але й постанова Верховного Суду України теж.

У зв'язку з цим, вважаємо доцільно внести відповідні зміни та доповнення до ч. 2 ст. 21 КПК України, що буде цілком узгоджено з положеннями ст. 458 КПК України.

Деякі вчені (Х. Р. Тайлієва) пропонують рішення Верховного Суду України, ухвалені ним у визначених законом випадках і порядку, іменувати «ухвалами» [4, 8].

Виходячи з того, що відповідно до положень КПК України 1960 року (з наступними змінами та доповненнями) судові рішення, яке приймав суд (у тому числі суддя) одноособово, мало назву «постанова», а судові рішення, яке приймав суд колегіально – «ухвала», та враховуючи, що Верховний Суд України приймає судові рішення колегіально, то дана точка зору заслуговує на увагу та підтримку. Крім того, більшість вчених (Н. В. Глинська [2, 60-61] та ін.) звертають увагу на необхідність уніфікації форм судових рішень.

Разом з тим, відповідно до діючого кримінального процесуального законодавства Верховний Суд України приймає судові рішення у формі постанови.

Вважаємо, слід звернути увагу ще на такий вид судового рішення, як *подання* (подання місцевого суду (ч. 2 ст. 34 КПК) та подання суду апеляційної інстанції (ч. 3 ст. 34 КПК)).

Так, на стадії підготовчого провадження суду, у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження, направляє до відповідного суду обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру разом із поданням про визначення підсудності (п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК).

Відповідно до положень ст. 34 КПК України «питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного суду апеляційної інстанції вирішується колегією суддів відповідного суду апеляційної інстанції за поданням місцевого суду...» (ч. 2 ст. 34 КПК); «питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також про направлення провадження з одного суду апеляційної інстанції до іншого вирішується колегією суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за поданням суду апеляційної інстанції ...» (ч. 3 ст. 34 КПК).

На жаль, деякі вчені (Н. В. Глинська [2], І.І. Когутич [3] та ін.) у своїх наукових дослідженнях, виконаних на монографічному та дисертаційному рівні, предметом яких є судові рішення у кримінальному провадженні України, не досліджували питання: чи є подання суду видом судового рішення.

Так, Н. В. Глинська зазначає, що «... новий КПК України ... називає всі судові рішення, за винятком вироку, ухвалами ...» [2, 60].

Інші вчені (Н. О. Марчук, В. В. Касько, Р. О. Куйбіда, М.І. Хавронюк та ін.), зокрема колектив авторів видання «Настільна книга професійного судді (кримінальне провадження)» зазначають, що суд приймає ухвалу про направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідсудності кримінального провадження [7, 166].

Разом з тим, дана позиція не відповідає положенням ст. 34 КПК України 2012 року, оскільки суд виносить не ухвалу, а подання.

Деякі вчені (О. Ф. Шминдрук) пропонують рішення суду про направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру для визначення підсудності (п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК) оформлювати не поданням, а ухвалою [5, 5].

Вважаємо, що даний підхід хоча і відповідає положенням ч. 2 ст. 110 КПК України, але суперечить положенням ст. 34 КПК України та є дискусійним, оскільки у поданні про визначення підсудності (як місцевого суду (ч. 2 ст. 34 КПК), так і суду апеляційної інстанції (ч. 3 ст. 34 КПК)) остаточно не вирішується питання про підсудність, а лише ставиться питання щодо необхідності його вирішення.

Вирішуючи питання, чи є подання суду про визначення підсудності видом судового рішення, уявляється, слід виходити із загального визначення поняття «судове рішення» та ознак, які йому притаманні.

Так, аналіз юридичної літератури [2, 24-32; 3, 5-20; 4, 5; 8, 6; 9, 20; 10, 18 та ін.] та норм діючого національного кримінального процесуального законодавства дозволяє зробити висновок, що судове рішення – це вид правозастосовного акту слідчого судді, суду, судді (у тому числі судді-доповідача), суду присяжних, який має державно-владний, владно-розпорядчий та загальнообов'язковий характер, прийнято у встановленій законом формі, пов'язаний з вирішенням правових питань, що виникають у судовій діяльності та містить владні приписи щодо вчинення певних правових дій чи настання певних правових наслідків.

Вважаємо, що подання суду про визначення підсудності цілком можна розглядати як вид судового рішення, оскільки воно має ознаки, які притаманні судовому рішення, зокрема: 1) є правозастосовним актом (зокрема актом застосування норм кримінального процесуального права (ст. 34 КПК, п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК та ін.)); 2) приймається уповноваженим суб'єктом кримінального провадження, який реалізує свої владні повноваження в межах своєї компетенції (тобто приймається судом при здійсненні судової діяльності; 3) є юридичним фактом, який породжує та змінює кримінально-процесуальні відносини, які пов'язані з рухом кримінального провадження та ін. Зазначимо, що подання суду про визначення підсудності є проміжним судовим рішенням.

Деякі вчені (Н. П. Сиза) справедливо звертають увагу, що КПК України 2012 року, запроваджуючи новий процесуальний акт суду – подання, не визначає його процесуальну форму [11, 130]. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення національного кримінального процесуального законодавства.

Що стосується *окремої думки судді* (ч. 3 ст. 375 КПК, ч. 4 ст. 391 КПК), то, з нашої точки зору, вона не є судовим рішенням, оскільки не має загальнообов'язкового характеру, не оголошується в судовому засіданні, не є юридичним фактом, який породжує, змінює або припиняє кримінально-процесуальні відносини (тобто судова думка не пов'язана з рухом кримінального провадження).

Висновки. Основними висновками даного дослідження є наступне. Відповідно до положень КПК України 2012 року судове рішення приймається у формі подання, ухвали, постанови або вироку.

З метою узгодженості положень діючого національного кримінального процесуального законодавства запропоновано до ч. 2 ст. 110 КПК України внести зміни про те, що судове рішення приймається у формі подання, ухвали, постанови або вироку.

Положення ч. 2 ст. 21 КПК України викласти у наступній редакції: «Вирок, ухвала та постанова суду, що набрали законної сили в порядку, визначеному цим Кодексом, є обов'язковими і підлягають безумовному виконанню на всій території України».

Список літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.rada.gov.ua
2. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: дис. ... д-ра юрид. наук / Н. В. Глинська – Харків, 2015. – 462 с.
3. Когутич І.І. Судові рішення в кримінальному провадженні: монографія / І.І. Когутич. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. – 183 с.
4. Тайлієва Х. Р. Судові рішення у кримінальному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Х. Р. Тайлієва – Київ, Національна академія внутрішніх справ, 2016. – 22 с.
5. Шминдрук О. Ф. Підготовче провадження в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. Ф. Шминдрук. – Київ, Академія адвокатури України, 2016. – 19 с.
6. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України № 192-VIII від 12.02.2015 р. // Електронний ресурс]. – Режим доступу zakon.rada.gov.ua/go/192-19
7. Настільна книга професійного судді (кримінальне провадження) / Н. О. Марчук, В. В. Касько, Р. О. Куйбіда, М.І. Хавронюк та ін./ за ред. Н. О. Марчук. – К.: «Арт-Дизайн», 2015. – 248 с.
8. Грошевой Ю. М. Сущность судебных решений в советском уголовном процессе / Ю. М. Грошевой. – Харьков: Вища школа; Изд-во при Харьк. ун-те 1979. – 143 с.
9. Зеленецкий В. С., Глинская Н. В. Теория и практика обоснования решений в уголовном процессе Украины / В. С. Зеленецкий, Н. В. Глинская. – Серия «Юридичний радник». – Харьков: «Страйк», 2006. – 336 с.
10. Лупинская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и форма / П. А. Лупинская. – М.: Юрид.лит., 1976. – 168 с.
11. Сиза Н. П. Підстави та порядок направлення кримінального провадження з одного суду до іншого / Н. П. Сиза // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2013. – № 1 (10). – С.126-133.

Стаття надійшла 24.09.2016 р.

Л. Н. Гуртиева, канд. юрид. наук, доцент
 Национальный университет «Одесская юридическая академия»
 Кафедра уголовного процесса
 Фонтанская дорога, 23, Одесса, 65009, Украина

АНАЛИЗ ПОЛОЖЕНИЙ Ч. 2 СТ. 110 УПК УКРАИНЫ О ВИДАХ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ

Резюме

Статья посвящена рассмотрению положений ч. 2 ст. 110 УПК Украины, которая закрепляет виды судебных решений в уголовном производстве Украины. Выявлены недостатки законодательного закрепления видов судебных решений. Сделан вывод, что представление суда об определении подсудности (п. 4 ч. 3 ст. 314 УПК, ч. 2 и ч. 3 ст. 34 УПК) является видом судебного решения. Представление суда об определении подсудности является промежуточным судебным решением.

В соответствии с положениями УПК Украины 2012 года судебное решение принимается в форме представления, определения, постановления, приговора. С целью согласования и устранения противоречий отдельных положений действующего национального уголовного процессуального законодательства, которые закрепляют (определяют) виды судебных решений в УПК Украины 2012 г. предложено внести дополнения в ч. 2 ст. 110 УПК, ч. 2 ст. 21 УПК Украины.

Ключевые слова: судебное решение, виды судебных решений, уголовное производство Украины.

L. N. Gurtieva, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
National University «Odessa Law Academy»
the Department of Criminal Process
Fontanska doroga, 23, Odessa, 65009, Ukraine

ANALYSIS OF THE PROVISIONS OF PART 2 ART. 110 OF CPC OF UKRAINE CONCERNING TYPES OF JUDGMENTS

Summary

The article is devoted to the provisions of part 2 art. 110 of Criminal Procedural Code, which establishes forms of judicial decisions in criminal proceedings in Ukraine. Drawbacks of legislative fixation of kinds of judgments were highlighted. It is concluded that the petition for determining the jurisdiction of the court (para. 4 part 3 art. 314 CPC and parts 2 and 3 of art. 34 of the Criminal Procedural Code) is the kind of judgment. Petitioning of the court for determining jurisdiction is an intermediate court decision.

In accordance with the provisions of the Criminal Procedural Code of 2012 court decision is taken in the form of representation, decision, judgment. In order to harmonize and resolve the contradictions of certain provisions of criminal procedural legislation, which fix (determine) kinds of judgments in the Criminal Procedural Code of Ukraine of 2012 it is proposed to amend the part 2 art. 110, part 2 art. 21 of Criminal Procedural Code.

Key words: judgment, types of judgments, criminal proceedings in Ukraine